

Охріменко І.М., начальник
кафедри управління та роботи з
персоналом НАВС, доктор
юридичних наук, доцент

СТРОКИ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРОБЛЕМАТИКА ПИТАННЯ

Тенденції розвитку суспільства в сучасних умовах потребують пошуку та удосконалення нових методів запобігання злочинності в роботі правоохоронних органів держави. Для забезпечення охорони прав та законних інтересів потерпілих, обвинувачених, свідків, а також повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень можуть використовуватися спеціальні психологічні знання. Попри відсутність у кримінальному процесі єдиного розуміння цієї категорії виявлена динаміка виникнення нових форм використання спеціальних психологічних знань зумовлює актуальність застосування психологічних досліджень у кримінальному провадженні. Це також обумовлене необхідністю вирішення завдань досудового розслідування – складного, багаторівневого процесу, у межах якого суттєву роль відіграють психологічні особливості особистості кожного його учасника.

Незважаючи на значущість спеціальних психологічних знань у кримінальному провадженні, сьогодні ще недостатньо використовується весь можливий потенціал судово-психологічних експертиз (далі – СПЕ). Неможливо уявити якісне та об'єктивне розслідування кримінальних правопорушень, а тим паче коректну кваліфікацію без застосування спеціальних психологічних знань у конкретній формі, насамперед СПЕ.

В слідчій та експертній діяльності строкам проведення експертиз приділяється значна увага. Це пов'язано, перш за все, з реалізацією одного із завдань кримінального судочинства – забезпечення швидкого, повного та неупередженого

розслідування, недопущення затягування процесуальних строків його здійснення [1; 2, с. 129]. Звідси варто намагатись якомога швидше проводити експертизи та дослідження. З іншого боку, дотримання принципів об'єктивності та повноти дослідження, закріплених у ст. 3 Закону України “Про судову експертизу”, визначає проведення експертизи у строк, необхідний експерту для всебічного вивчення доказів.

На законодавчому рівні чітких посилань на строки проведення експертних досліджень немає. У практиці органів внутрішніх справ виникають проблеми щодо неможливості прийняття рішень за заявами та повідомленнями про злочини у визначені КПК України строки в зв'язку з несвоєчасністю отримання результатів експертних досліджень. Вказана проблема виникає передусім через відсутність узгодженості між строками прийняття рішень за заявами та повідомленнями про злочини, які передбачені КПК України, та строками проведення експертних досліджень, що регламентовані іншими відомчими нормативно-правовими актами.

Як наголошують практики, виникає потреба в нормативному вирішенні питання щодо строків проведення СПЕ та відповідальності фахівців за їх свідоме затягування, оскільки саме з цієї причини слідчі уникають призначення СПЕ. Безумовно, слідчий обмежений саме строками кримінального провадження, закріпленими в КПК України [1].

Проте строк проведення будь-якої експертизи, у тому числі СПЕ, встановлюється залежно від складності дослідження з урахуванням експертного навантаження фахівців керівником експертної установи (або заступником керівника чи керівником структурного підрозділу) у межах 10, 30, 60 та понад 60 календарних днів [3]. На думку слідчих, чим більше строк проведення експертизи, тим більше затягується строк розслідування кримінального правопорушення, а отже – уповільнюється процес встановлення істини в межах кримінального провадження.

Разом із тим, не варто призначати СПЕ на початку досудового розслідування, коли не проведено всі необхідні

слідчі дії. Отже, СПЕ має призначатися та проводитися вчасно, щойно виникли запитання, для з'ясування яких потрібні спеціальні знання, та достатньо повно зібрані матеріали, необхідні для складання висновку. З огляду на це рекомендується призначати СПЕ одразу після проведення судово-психіатричної експертизи щодо особи, яку необхідно дослідити.

Проте окреслені позиції можуть бути перешкодою для слідчого, що призначає СПЕ. Звідси практиками надаються такі пропозиції: вирішити питання щодо строків на законодавчому рівні (в КПК України); зобов'язати, насамперед експертів-психологів та експертів-психіатрів, не затягувати проведення експертиз; створити більше можливостей для швидкого проведення експертиз, скорочення або пришвидшення строків проведення СПЕ або призупинення строків досудового розслідування у кримінальному провадженні на період проведення цієї експертизи.

На підставі цього, нами пропонується внести доповнення до ст. 28 КПК України, в якій слід зазначити, що строк проведення будь-якої експертизи встановлюється залежно від складності дослідження. Разом з тим, у зазначеній кримінально-процесуальній нормі слід пояснити, що на той самий період проведення експертизи повинен автоматично продовжуватися строк досудового розслідування кримінального провадження. На нашу думку, такі зміни можуть виступити певним стимулом для її призначення та проведення, усунення бюрократизації під час досудового розслідування.

Таким чином, з огляду на сучасні уявлення про судову експертизу та форми її здійснення має бути чітко визначений процесуальний порядок застосування спеціальних знань, підвищуючи таким чином ефективність вирішення завдань кримінального судочинства. Удосконалення чинного законодавства, зокрема положень, що регулюють алгоритм призначення та проведення судової експертизи, строки проведення експертиз (у тому числі й психологічної) сприятиме розвитку СПЕ у кримінальному процесі.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство з 19 листоп. 2012 р.: (Офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 382 с.

2. Кримінальний процес: підручник / Ю. М. Грошовий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; [за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило]. – Харків: Право, 2013. – 824 с.

3. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень // Офіційний вісник України. – 1998. – № 46. – С. 172.

Стратій О.В., здобувач кафедри
юридичної психології НАВС

МЕДІАТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЯК ФОРМА ВРЕГУЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Сьогодні ми не повинні сприймати будь-який конфлікт як різного роду загрозу, слід ставитися до нього як до сигналу про те, що суспільство потребує реформаційних змін, що назріла необхідність відкриття дороги соціальним інноваціям, конструктивного подолання кризи й отримання нових життєвих можливостей. Закріплення в законодавстві інституту угод між потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим), або прокурором і підозрюваним (обвинуваченим) як способу подолання наслідків кримінально-психологічного конфлікту є кроком уперед нашої держави на шляху забезпечення принципу гуманізму і сприяє реалізації основних завдань кримінальної політики. Отже, поєднання імперативних і диспозитивних начал у кримінальному процесі в провадженнях на підставі угод сприяє